

Modificació puntual de les Normes Subsidiàries de planejament referents a l'àmbit de la mina, al terme municipal de Súria (OTAABA20130146)

En representació de la Plataforma Montsalat i en relació a l'abast i al contingut de l'Informe de Sostenibilitat Ambiental preliminar corresponent a l'avanç de la 14ª modificació de les NNSS de Súria referents a l'àmbit de la mina, voldria fer-vos arribar les consideracions que tot seguit es detallen.

1. L'abast de la modificació

El Servei Territorial d'Urbanisme de la Catalunya Central convida a opinar sobre l'abast que ha de tenir la modificació de les NNSS en l'àmbit de la mina. En opinió de Montsalat, l'abast territorial per la modificació puntual de les NNSS és l'adequat; coincidim en que l'alternativa territorial núm.2, l'escollida pels redactors de l'avanç, és la més idònia entre les 3 considerades perquè inclou les basses d'aigües pluvials al sector del pou Cabanasses. Aquestes basses recullen lixiviats de salmorra provinents del runam de Cabanasses, tapat sense impermeabilització prèvia. En cas de no gestionar-se correctament aquestes basses, la seva salmorra salinitzaria la riera d'Hortons, tal com va succeir fins l'any 2009. Però, pel que es veurà a continuació, no creiem que la magnitud del projecte d'Iberpotash requereixi tan sols tramitació urbanística sinó, també i sobretot, aprovació ambiental.

2. Els antecedents

No podem estar gens d'acord amb l'apartat d'antecedents de l'ISA preliminar (pàgs. 6-9), perquè es basa en una hipòtesi comercial i en la negació, ja d'entrada i sense dades ambientals, del problema ambiental de la salinització de l'aigua per la presència del runam de Súria, el principal tema que l'ISA hauria d'afrontar. Vegem en detall com l'apartat "antecedents" de l'ISA preliminar mal interpreta els fets.

2.1 El balanç de materials

L'ISA preliminar dona per bo el balanç de materials següent, expressat en tones per any. Per la nostra banda i per facilitar la comprensió, ens hem permès d'incorporar una columna final amb l'origen o el destí, respectivament per les entrades i sortides, d'aquests materials.

Material	2012	2015	
Entrades	T/any	T/any	Origen
Mineral	1.967.395	2.963.998	mina
Aigua	686.692	645.849	riu Cardener
Reactius		30.728	indústria química
Sortides	T/any	T/any	Destí
Potassa	492.809	750.000	mercat
Sal industrial bruta a Solvay	450.000	450.000	mercat, Solvay
Sal vacuum I		604.202	mercat
Sal vacuum II		145.798	mercat
Potassa vacuum		28.490	mercat
Salmorra	774.400	402.025	col·lector salmorres
Sal industrial bruta	827.382	772.214	runam Súria
Mena magnèsica		67.507	?
Fangs flotació	89.681	136.485	runam Súria
Fangs cristal·lització		22.190	gestor de residus
Aigua evaporada assecadors	19.815	61.664	aire
Aigua evaporada torres		200.000	aire
Balanç	0	0	

La taula, enganyosament, presenta un balanç final de 0. En realitat no és així; el balanç el dona la sal industrial bruta més els fangs que s'aboquen al runam i que resulten de la resta d'allò que s'ha extret menys allò que s'ha venut i menys la sal que s'envia dissolta al mar a través del col·lector de salmorres. D'aquesta taula, l'ISA preliminar conclou que hi haurà una mínima reducció de 8.000 tones/any de material salí de rebuig abocat al runam, quasi insignificant, però positiva. Aquí hi ha com a mínim dues consideracions a fer.

La primera és que l'abocament de prop d'un milió de tones de residus salins per any al runam de Súria és ja un solemne despropòsit que, sumades a un milió de tones més abocades al runam del Cogulló de Sallent, converteixen a Iberpotash, amb diferència, en el major generador de residus de Catalunya. No és certa l'afirmació de l'ISA que l'abocament de residus a un ritme constant manté invariable el problema; els residus s'acumulen i per tant el problema és creixent mentre no se n'aturi l'abocament. És notòria l'omissió dels residus salins al corresponent apartat "4.1.2 Gestió dels materials i els residus" de l'ISA preliminar.

La segona és que el balanç compara i suma magnituds contrastades amb d'altres hipotètiques. L'origen de totes aquestes quantitats és el projecte de l'empresa minera Iberpotash. Però mentre Iberpotash pot controlar la magnitud d'alguns paràmetres com és l'extracció total, d'altres com la quantitat de sal vacuum que pot col·locar al mercat són meres conjectures. Una hipòtesi comercial pot ser en el millor dels casos un futur desitjat, però no és un antecedent. Vist el desenvolupament del mercat i dels preus actuals, cal pensar que efectivament pot incrementar-se la venda de potassa, però és francament dubtós que el mercat pugui absorbir 750.000 tones/any de sal vacuum, ni sota la més favorable de les conjuntures comercials.

La companyia Ercros va anunciar el març del 2013 una disminució de la producció de clor a la seva planta de Flix, la qual cosa implica una reducció del mercat de sal proper a la conca salina catalana.

Tal com s'assigna la venda de 450.000 tones de sal industrial per any a l'empresa Solvay, s'ha de confirmar i documentar el mercat de les esmentades 750.000 tones/any de sal vacuum. Sense els corresponents contractes de subministrament, la venda de 750.000 tones/any de sal vacuum és una fita comercial, no un fet en el qual basar-se com a antecedent de l'ISA. La quantitat de sal vacuum que pot consignar-se al balanç de materials és la que realment estigui compromesa amb clients. Donat que l'extracció de potassa i de sal comuna van lligades, la resta no compromesa comercialment fins arribar a les 750.000 tones/any s'ha d'afegir a la sal industrial bruta que es llença al runam.

Amb aquests càlculs repassats, hom s'adona que el projecte té moltes probabilitats d'acabar significant un increment del material salí de rebuig abocat al runam salí de Súria, ben al contrari d'allò que l'ISA afirma i pren com antecedent.

2.2 La salinització de l'aigua

En relació a la salinització de l'aigua, l'ISA dona per tancat el tema ja a l'apartat d'antecedents amb la sentència següent:

"...Totes aquestes mesures estan previstes en el Projecte de Restauració, aprovat definitivament el 15 de Juliol de 2003. Aquestes mesures es consideren oportunes en el marc del desenvolupament dels processos del projecte bàsic, amb la consideració, tal com s'ha pogut comprovar en altres apartats d'aquest document, que l'augment de l'extracció i introducció de nous processos no farà augmentar les aportacions al dipòsit salí. Aquest fet suposarà que el risc de salinització és mantindrà igual que l'actual, amb la qual cosa les mesures actuals aprovades en el Projecte de Restauració seran les oportunes i adients".

L'ISA assumeix, d'una sola tirada i sense dades ambientals, que les mesures correctores del projecte de restauració (per quan la restauració?) aprovat el 2003 i incorporat a l'autorització ambiental el 2006 són absolutament oportunes i adients, que l'abocament futur no serà major que l'actual i que l'abocament continuat a un ritme estimat de prop d'1 milió de tones per any, uns 10MT de residus salins del 2003 ençà, no significa cap augment del risc de salinització. En realitat totes aquestes assumpcions que l'ISA pren per antecedents són falses.

Les dades ambientals, que tant es troben a faltar al document ISA preliminar, quantifiquen la salinització de l'aigua a causa del runam salí de Súria.

Hem mesurat, una vegada més, l'aportació de clorur al riu Cardener al passar per Súria. Els resultats són els següents:

Punt de mostratge	Clorur (mg Cl/L)	data
Ribera de Coaner (abans)	45	06.07.2013
Colònia Antius (després)	390	06.07.2013

La travessa de la població de Súria, on hi ha les instal·lacions mineres objecte d'aquest ISA, ocasiona a l'aigua del riu Cardener un increment de +345 mil·ligrams de clorur per litre. Al riu hi ha un abans i un després de Súria. Avall de Súria, l'aigua del Cardener no és apta per ser potabilitzada amb processos convencionals. El salt de salinitat a l'aigua es troba a l'alçada del Fusteret, precisament allà on apunta la inclinació dels estrats des del runam. A mig camí, l'aigua salinitzada de la font de la Serra és captada i desviada cap al col·lector de salmorres. Al peu de carretera, entre el runam i el riu, en temporades plujoses s'observa com regalima la salmorra i precipita la sal al voltant.

Detall de la salmorra lixiviada del runam de Súria a peu de la carretera, davant del pont de la Pobla

El torrent de Bellver (Callús, Sant Joan de Vilatorrada), afluent per l'esquerra del Cardener, també està salinitzat pel runam de Súria a partir de la filtració de salmorra que s'hi incorpora a l'indret del mas La Filosa. La presència relativament alta d'ió potassi a les aigües del Cardener i a la surgència de la Filosa confirma que la salinitat té origen miner en ambdós casos.

En definitiva, la salinització de les aigües a causa del runam salí de Súria és un fet comprovat.

A l'apartat "4.1.2...Qualitat d'aigües superficials", l'ISA cita l'Agència Catalana de l'Aigua:

"Pel que fa a la qualitat de les aigües del riu Cardener tenint en compte l'anàlisi de pressions i impactes, el document IMPRESS, defineix la pressió global com a elevada. Aquest fet es deriva diversos factors principals en que destaquen, per ordre: els runams salins i els seu efecte salinitzador, la presència creixent d'espècies bioinvasores, la presència de preses i rescloses."

Vistos els resultats de clorurs a la Ribera de Coaner i a Antius, cal concloure que el runam causant de l'elevada salinitat és el de Súria, no pas els de Cardona. Segons l'ACA, l'autoritat en matèria d'aigües a Catalunya, el principal problema de qualitat de l'aigua del Cardener és l'efecte salinitzador del runam salí de Súria. Aquest és l'antecedent que un ISA al voltant de la mineria de Súria hauria de tenir molt present.

Sense desmerèixer la contribució del canal anomenat perimetral a la captació de part de la salmorra del runam salí de Súria i de l'evacuació mitjançant el col·lector de salmorres, els resultats indiquen que és insuficient.

D'una banda, el canal al runam de Súria no és exactament perimetral, el que li resta molta de la funció possible. De l'altra, al runam del Cogulló de Sallent s'ha vist en múltiples ocasions que el canal és massa petit per recollir el cabal de salmorra en cas de pluges fortes, que falta manteniment i que no tota la salmorra que pugui recollir s'envia realment al col·lector (<http://www.lasequia.cat/montsalat/Galeria/galeria.htm#sallent>).

Probablement, les mateixes circumstàncies d'insuficiència, mal disseny i falta de manteniment observades al runam de Sallent es repeteixen al runam de Súria, a l'entorn del qual no és permès l'accés.

Vista la insuficiència del canal anomenat perimetral que va motivar l'autorització ambiental, aquesta va incorporar l'any 2007, a instàncies de l'ACA, l'obligatorietat de la captació de les surgències salades que s'incorporen al riu Cardener al Fusteret. Però aquesta captació no s'ha fet, amb la qual cosa el Cardener continua salinitzat pel runam de Súria i l'autorització ambiental queda en entredit. Per reblar els fets, el cas està pendent de judici per presumpte delictes ambiental de salinització de les aigües. La Fiscalia de Medi Ambient del Tribunal Superior de Justícia de Catalunya va sol·licitar l'any 2003 la mesura cautelar d'aturar els abocaments de residus salins als runams d'Iberpotash.

Al repassar el balanç de materials, ja s'ha constatat que la quantitat de residu salí o sal industrial bruta sota el projecte d'Iberpotash serà de 900.000 tones/any només si s'arribessin a complir les fites comercials de venda de sal vacuum; sota dades contrastades al dia d'avui, la quantitat de residu abocat sota els nous plans d'exploració d'Iberpotash apunta a ser major que l'actual.

Finalment s'ha de comentar l'evidència que l'acumulació de residus empitjora la situació al runam i provoca la necessitat de més mesures correctores. L'ISA, ingènument, interpreta els fets ambientals com si cada any es recomencés de zero.

A partir d'antecedents incorrectes, el desenvolupament posterior de l'ISA serà en va i les seves conclusions incorrectes. Sol·licito per tant que es corregeixin els antecedents en els aspectes del balanç de materials sota el projecte d'Iberpotash (no es pot basar en hipòtesis comercials), de la idoneïtat de les mesures correctores al runam salí de Súria (les dades analítiques testimonien que les mesures correctores no són suficients, ni s'han complert en tot allò que l'autorització ambiental estableix) i que en l'ISA es tinguin en compte les evidències de la salinització actual del riu Cardener a causa d'aquest runam i del risc d'empitjorar la situació pel creixement del runam amb la previsió d'aportar quantitats ingents de residus salins durant molts més anys.

A partir de dades fidedignes es podrà avaluar el significat ambiental i les conseqüències públiques de la modificació de normes subsidiàries del municipi de Súria per adaptar-les als plans d'Iberpotash.

3. El cicle de l'aigua

Més enllà de consideracions generals que apareixen a l'ISA preliminar, existeix un llarg historial de dades analítiques i d'estudis de l'aigua a Súria que l'ISA pot prendre com a antecedents. D'entre ells, no es poden ignorar com a mínim els dos següents reculls de dades disponibles en xarxa:

- [La conca salina del Bages i la qualitat de l'aigua del Llobregat](#) - Tesi doctoral de Maria Rovira i Fernàndez
- [Anàlisi d'aigües, el riu Cardener i els seus torrents tributaris](#) - Montsalat

4. L'interès públic de la modificació

L'interès privat de la Modificació puntual de les NNSS a l'àmbit de la mina és molt clar en favor de l'empresa minera Iberpotash. En realitat, la modificació tracta d'adaptar normativa urbanística municipal al projecte d'expansió d'Iberpotash i fer-lo compatible amb l'interès públic.

L'avanç de modificació esmenta dos beneficis públics de la modificació: la mobilitat i les millores socials. La millora de la mobilitat s'aconsegueix per la reducció del transport en superfície de camions entre el pou de Cabanasses i la planta de tractament del mineral. S'entén també com a millora social que el benefici a l'empresa es trasllada als seus treballadors i a l'activitat econòmica en general. Ambdós beneficis són a nivell local de Súria.

Cal veure també com el projecte afecta interessos públics més enllà de Súria i, particularment, els interessos ambientals generals.

El projecte d'ampliació de l'explotació minera de Sùria comporta seguir abocant residus salins al runam de Sùria, en major o menor quantitat depenent d'escenaris hipotètics. El creixement del runam sense restauració significa, en el més favorable dels casos, un increment del risc de salinització del Cardener, de la necessitat de més mesures correctores i la prolongació del problema ambiental durant dècades, segles o mil·lennis si no s'hi actua; en el pitjor dels casos significarà, a més dels anteriors, un increment immediat de la salinització de l'aigua i dels costos de potabilització i subministrament a la població. La presència del runam salí de Sùria és doncs un perjudici públic –la causa principal segons l'ACA de la pèrdua de qualitat del Cardener- i el projecte que preveu acumular més residus i durant més temps l'agreuja.

Els municipis de Callús, Sant Joan de Vilatorrada i Manresa no es poden abastir d'aigua del Cardener per excés de sal; en canvi Sùria sí que pot captar-la amb garanties al pla de Reguant, abans de ser salinitzada pel runam. L'aigua subministrada a la població de Castellgalí per Sorea, captada del Cardener després d'haver rebut ja afluents d'aigua realment dolça, encara no es pot qualificar de potable per l'excés de sal. Aigües avall, les plantes potabilitzadores han d'utilitzar costoses instal·lacions per baixar la salinitat de l'aigua del Llobregat i nous col·lectors de salmorres per evacuar la salmorra extreta. Les explotacions agrícoles i ramaderes de la vora de la riera de Bellver han hagut de plegar, en bona mesura per la salinització dels pous associats al nivell freàtic de la riera. El perjudici ocasionat pel runam de Sùria al subministrament d'aigua a la resta de la conca situada més avall és doncs greu, general i d'abast molt extens.

L'increment de l'alçada del runam de Sùria té a més males conseqüències paisatgístiques, difícils de quantificar.

L'avanç de pla, al costat dels beneficis locals a Sùria, hauria de fer constar els perjudicis generals que el runam que es pretén fer créixer té al paisatge, a la qualitat de les aigües fluvials i al subministrament d'aigua a la població. Vista la magnitud i la transcendència que té la gestió de les salmorres del runam sense restauració, caldrà concloure que el projecte d'augment de l'explotació d'Iberpotash a Sùria comporta perjudicis públics al conjunt de Catalunya.

A mode de conclusió

Donat l'abast dels plans miners i les evidències que les mesures correctores actuals al runam no són suficients per prevenir la salinització del Cardener, que s'incompleix l'autorització ambiental del 2006 i que no es restaura ni es pensa fer en un futur proper, una modificació puntual de les Normes Subsidiàries de Sùria amb voluntat d'adaptar formalment la normativa municipal als plans de l'empresa minera Iberpotash no és el tràmit adequat per ordenar la situació. La qüestió cau en l'àmbit ambiental, abans que en l'urbanístic.

La situació de beneficis locals molt més privats que públics, contraposats a perjudicis públics d'abast molt general, també suggereix que el projecte sigui liderat per una administració de nivell superior a la local.

Sol·licito per tant que els plans d'expansió de l'explotació minera d'Iberpotash a Sùria es sotmetin a una revisió de l'autorització ambiental.

En la confiança que s'atendran aquestes consideracions, que s'exigirà una revisió de l'autorització ambiental que no s'ajusta als fets ni als plans futurs i que es redreçarà l'avanç del Pla i el seu ISA preliminar, els saluda ben cordialment.